

قلمروی رشد مجاور ویگوتسکی

قلمروی رشد مجاور ویگوتسکی، که با انگلیسی **Vygotsky's Zone of Proximal Development** و با اختصار **ZPD** خوانده می شود، شصت و هفتمین نظریه مطرح شده در کتاب "نظریه های رفتار اطلاعاتی" (ص. ۴۳۹ تا ۴۴۲) می باشد. این نظریه توسط دکتر محسن حاجی زین العابدینی در اثر مذکور ترجمه شده است. خلاصه ای از این نظریه در اینجا آورده شده است.

لیف ویگوتسکی، روانشناس برجسته شوروی و معاصر ژان پیاژه بود. عنوان قلمرو رشد مجاور یا نظریه منطقه تقریبی رشد، بر **تعامل بین زبان و تفکر** پایه ریزی شده است و محصول مشاهدات ویگوتسکی از گفتار اولیه کودک است. به اعتقاد ویگوتسکی، منطقه تقریبی رشد یا قلمرو رشد مجاور، **جایی بین سطح واقعی رشد (توانایی فرد در حل مسأله شخصی) و سطح بالقوه رشد (حل مسأله به کمک دیگران)** قرار دارد. وی اعتقاد داشت که مهارت های شناختی در کودکان، ابتدا با تعاملات اجتماعی کودک با فردی که تجربه بیشتری دارد، تمرین می شود سپس این مهارت توسط کودک به خوبی یاد گرفته می شود و در نهایت کودک آنرا مستقلاً تجربه می نماید.

بازتاب نظریات ویگوتسکی را در نظریات کولثاو (جایی که برای کاهش عدم قطعیت به کتابدار مراجعه می شود و از کتابدار کمک گرفته می شود) و نیز در نظریات لیندا کوپر (که به بررسی نقش حمایتی کتابداران در رفتار های اطلاع یابی کودکان هفت ساله، پرداخت) می توان مشاهده کرد.

با توجه به اینکه موضوع تعامل بین فردی مورد بررسی قرار می گیرد، با روش های پژوهش کیفی مرتبط است. یکی از نقاط ضعف این نظریه اینست که در قلمرو بررسی رفتار اطلاعات در مطالعات باز یابی اطلاعات، چندان مفید نیست مگر آنکه یک واسط انسانی در آن دخالت کند.

نقطه قوت نظریه نیز آنست که در تبیین نقش کمکی کتابداران در فرایند اطلاع یابی و اطلاع جویی است یعنی زمانی که ممکن است کاربر به تنهایی نتواند از عهده جستجوی خویش برآید.

نظریات ویگوتسکی تا همین اواخر برای پژوهشگران غربی قابل دسترس نبود، اول، به دلیل اینکه توسط اتحاد جماهیر شوروی محدود شده بود و دوم این که تا اواخر دهه های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ از زبان روسی به زبان انگلیسی یا زبان های دیگر ترجمه نشده بود.

رحمان معرفت

عضو هیات علمی گروه علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه سمنان، اردیبهشت ۹۴